

## **Dysfunkcje Zdrowotne Ograniczające Wybór Zawodu**

W ocenie przydatności zawodowej ucznia z dysfunkcjami zdrowotnymi kluczowe znaczenie ma DIAGNOZA (ocena aktualnego stanu zdrowia) oraz PROGNOZA (przewidywanie ewentualnych pozytywnych lub negatywnych zmian w funkcjonowaniu organizmu).

### **Najczęściej występujące schorzenia:**

**UKŁAD RUCHOWY** – **najbardziej wskazane zawody**, które nie wymagają chodzenia czy stania, dużego wysiłku fizycznego, ponadto zawody wykonywane w temperaturze pokojowej, wewnątrz pomieszczenia, bez pyłu i wilgoci.

- **WADY POSTAWY** – jeśli zostały zniwelowane za pomocą gimnastyki korekcyjnej, wówczas nie determinują w sposób znaczący wyboru zawodu;
- **SKRZYWIENIA KRĘGOSŁUPA** – skrzywienia II stopnia są przeciwwskazaniem do prac stojących, chodzących i połączonych z dźwiganiem; skrzywienie III i IV stopnia jest kalectwem i stanowi przeciwwskazanie do każdej pracy fizycznej – wymaga leczenia szpitalnego i sanatoryjnego;
- **PŁASKOSTOPIE** – płaskostopie II stopnia stanowi przeciwwskazanie do prac stojących, chodzących i połączonych z dźwiganiem; III stopień płaskostopia stanowi przeciwwskazanie do ciężkiej pracy fizycznej lub z elementami stania czy chodzenia;
- **OGRANICZENIA MOŻLIWOŚCI MANIPULACYJNYCH ZWIĄZANE Z USZKODZENIAMI PALCÓW I DŁONI ORAZ RUCHOMOŚCI STAWÓW** – ograniczenie sprawności rąk i dłoni utrudnia/uniemożliwia naprawy, montaż, pomiary, sterowanie ręczne; ograniczenie sprawności kończyn dolnych stanowi przeciwwskazanie do prac związanych z przemieszczaniem się w terenie i w polu ograniczonym (sterowanie niektórymi zespołami maszyn), naprawą i montażem dużych obiektów.

**UKŁAD WZROKOWY** – w przypadku niektórych zawodów samo noszenie szkieł może stanowić przeciwwskazanie do ich wykonywania (np. praca na rusztowaniach, w dużym zapyleniu, w wysokiej temperaturze).

- **UCZNIOWIE NIEWIDOMI** – w wykonywaniu różnych zadań czynności wzrokowe są rekompensowane przez zmysł słuchu i/lub dotyku, stąd najbardziej wskazanymi zawodami są: muzyk, prawnik, instruktor rehabilitacji, masażysta, filolog, psycholog, informatyk;
- **UCZNIOWIE NIEDOWIDZĄCY (SŁABOWIDZĄCY)** – niemożliwe jest pełne skorygowanie wady za pomocą okularów, wzrok jest jednak wykorzystywany do orientacji, kierowania i kontrolowania przebiegu pracy: w przypadku wyboru zawodu ważne jest ustalenie stopnia stabilizacji wady i ewentualnej możliwości jej progresji;

- **UCZNIOWIE Z KRÓTKOWZROCZNOŚCIĄ** (czyli nieostrym widzeniem przedmiotów dalej położonych – korygowanym szklami minusowymi) – przy dużej krótkowzroczności (powyżej 8 dioptrii) przeciwwskazane są wszelkie zawody wymagające wysiłku fizycznego, prace na wysokości, rusztowaniach; średnia krótkowzroczność (3-6 dioptrii) nie jest przeszkodą w wykonywaniu zawodu elektromechanika, krawca, chemika; zaś w zawodach, w których wymagana jest bardzo duża precyzja, rozróżnianie szczegółów i detali – przeciwwskazana jest nawet mała krótkowzroczność (1-3 dioptrii),
- **UCZNIOWIE Z NADWZROCZNOŚCIĄ** (nieostrym widzeniem przedmiotów z bliska, korygowaną szklami plusowymi) – przeciwwskazane są zawody wymagające dużej precyzji, drobiazgowości, przywiązywania uwagi do detali,
- **UCZNIOWIE Z ASTYGMATYZMEM** (niezbornością widzenia: zniekształconym i nieostrym obrazem w części pola widzenia, korygowaną za pomocą tzw. szkieł cylindrycznych); przeciwwskazane są wszelkie zawody wymagające precyzji, prawidłowej oceny odległości, zawody wymagające pracy na wysokości, obsługi maszyn w ruchu,
- **UCZNIOWIE ZE ŚLEPOTĄ JEDNEGO OKA** (jednoocze faktyczne) lub z **NIEDOWIDZENIEM JEDNOOCZNYM** (jednoocze praktyczne: zaburzona jest ostrość widzenia tylko jednego oka), **UCZNIOWIE Z ZEZE** (nieskojarzonymi ruchami gałek ocznych, w efekcie których każde oko odbiera inny obraz), **UCZNIOWIE Z ZABURZENIAMI POLA WIDZENIA** (ubytkami i ograniczeniami w polu widzenia): przeciwwskazane są zawody wymagające widzenia przestrzennego, pracy na wysokości, przy obsłudze maszyn w ruchu; w pracy konieczna jest także ochrona sprawnego oka (przed urazami mechanicznymi, termicznymi, chemicznymi, przeciążeniem),
- **UCZNIOWIE Z OCZOPLĄSEM** (niemożnością utrzymania nieruchomo gałek ocznych): nie mogą wykonywać zawodów przemysłowych, wymagających precyzji, ponadto prac na wysokości czy pod ziemią, w niedostatecznym oświetleniu,
- **UCZNIOWIE Z ZABURZENIAMI WIDZENIA BARW** (zależnie od typu zaburzenia: daltonizm – brak rozróżnienia barwy czerwonej i zielonej; protanopia – brak rozróżnienia barwy czerwonej; deuteranopia – brak rozróżniania barwy zielonej; tritanopia – brak rozróżniania barwy niebieskiej), stanowią przeciwwskazanie do wykonywania zawodów, w których barwy i ich odcienie odgrywają ważną rolę, np. kucharz, fryzjer, krawiec, elektronik, informatyk,
- **UCZNIOWIE Z ZAĆMĄ** (zmętnienie soczewki oka, które ogranicza do niego dopływ światła i utrudnia widzenie) stanowi ona przeciwwskazanie do wykonywania zawodów wymagających precyzji, prawidłowej percepcji kształtów, liter i cyfr, widzenia obuocznego,
- **UCZNIOWIE Z JASKRĄ** (wzrost ciśnienia w gałce ocznej, często uwarunkowana genetycznie): uczniowie ci nie mogą wykonywać ciężkich prac fizycznych, w ruchu i na wysokościach, w warunkach promieniowania, w zmiennym oświetleniu, wymagających dużej precyzji i koncentracji na szczegółach,
- **UCZNIOWIE Z ZAPALENIEM SPOJÓWEK** – przeciwwskazane są zawody, w których mogą występować czynniki uczulające: praca w pyłe, kurzu, dymie,

gazach drażniących, zmiennych warunkach termicznych, przy obsłudze maszyn i urządzeń w ruchu

## UKŁAD SŁUCHOWY I RÓWNOWAGI

- **UCZNIOWIE Z WADAMI SŁUCHU** (głuchota – całkowity zanik słuchu lub tak ograniczony, że niemożliwe jest pełne skorygowanie go aparatem słuchowym co utrudnia orientację w otoczeniu i porozumiewanie się z innymi); przeciwwskazane są zawody wymagające pracy z klientem, przy obsłudze i kontroli maszyn o sygnalizacji dźwiękowej, pracy w ruchu ulicznym, a także przy słabym oświetleniu
- **UCZNIOWIE Z NIEDOSŁUCHEM** (uszkodzenie słuchu poddające się korekcji aparatem słuchowym): uczeń nie może wykonywać zawodów wymagających stałych kontaktów z klientami, pracy w hałasie (zawody przemysłowe), pracy na wysokości, rusztowaniach
- **UCZNIOWIE Z ZABURZENIAMI RÓWNOWAGI** (skutkują one zwykle upadkami, urazami): uczeń nie może wykonywać zawodów przemysłowych, wymagających obsługi maszyn, używania ostrych narzędzi, stałego przemieszczania się, ponadto pracy na wysokości, w terenie, na nierównym podłożu
- **UCZNIOWIE Z WADAMI WYMOWY** (bełkotanie – dyslalia, mowa nosowa, mowa niewyraźna, jąkanie): wady te stanowią przeciwwskazanie do wykonywania zawodów wymagających częstych zawodowych kontaktów z innymi ludźmi, a zwłaszcza publicznych wystąpień,
- **UCZNIOWIE Z PRZEWLEKŁYM NIEŻYTOWYM I ROPNYM ZAPALENIEM UCHA ŚRODKOWEGO:** przeciwwskazane są zawody wymagające wysiłku fizycznego, związane z częstymi zmianami ciśnienia, w trudnych warunkach atmosferycznych, w zmiennej temperaturze, w hałasie
- **UCZNIOWIE ZE STANAMI ZAPALNYMI NOSA** (przeciwwskazane są zawody narażające na kontakt z potencjalnymi alergenami – ważna jest ich wcześniejsza, dokładna diagnoza)
- **UCZNIOWIE Z ZABURZENIAMI SMAKU I WĘCHU** stanowią przeciwwskazanie do pracy w zawodach gastronomicznych, związanych z piekarstwem, cukiernictwem, przetwórstwem spożywczym; w przypadku zaburzeń węchu zabronione jest także wykonywanie zawodów bazujących np. na ocenie zagrożeń dla środowiska za pomocą węchu

## UKŁAD NERWOWY

- **UCZNIOWIE Z ZABURZENIAMI CZYNNOŚCIOWYMI UKŁADU NERWOWEGO (NERWICE I CHOROBY PSYCHICZNE)** przeciwwskazane są zawody związane z napięciem emocjonalnym, wymagające dużej koncentracji uwagi, szybkiego tempa pracy, związane ze stresem, dużą odpowiedzialnością, stałym komunikowaniem się z innymi ludźmi, kierowaniem ludźmi; ponadto zawody wymagające prowadzenia pojazdów,

obsługi skomplikowanej aparatury, pracy na wysokości, ale też zawody związane z ekspozycją na czynniki neurotoksyczne, promieniowanie i hałas,

- **UCZNIOWIE Z EPILEPSJĄ:** przeciwwskazaniem są zawody przemysłowe, wymagające obsługi maszyn i urządzeń, prowadzenia pojazdów, pracy na wysokościach, szybkiego tempa działań, ponadto wszędzie tam, gdzie występuje ryzyko porażenia prądem, ekspozycji na promieniowanie, czynniki toksyczne, hałas, przy nagłych zmianach temperatury,
- **UCZNIOWIE Z MÓZGOWYM PORAZENIEM DZIECIĘCYM (MPD):** zwykle objawia się niedowładami, wzmożonym napięciem mięśniowym, niesprawnością ruchową, zaburzeniami równowagi, wadami wzroku, słuchu i mowy oraz często także niepełnosprawnością intelektualną – przeciwwskazania zatem analogicznie jak do w/w schorzeń,
- **UCZNIOWIE ZE STWARDNIENIEM ROZSIANYM (SM)** – zmiany w rdzeniu kręgowym powodują stopniowo zaburzenia w przewodzeniu impulsów nerwowych, a w efekcie drętwienie i drżenie kończyn, niedowłady, zaburzenia koordynacji wzrokowo-ruchowej, osłabienie wzroku i słuchu, a także mowy, zaburzenia pamięci – przeciwwskazania są zatem takie same jak w przypadku mózgowego porażenia dziecięcego,
- **UCZNIOWIE ZE STANAMI POURAZOWYMI OUN** (urazach głowy ze wstrząśnieniem mózgu): zwykle ograniczenia utrzymują się do około roku po urazie; jeśli uraz jest silny i towarzyszy mu encefalopatia pourazowa przeciwwskazane są zawody wymagające stałej koncentracji i podzielności uwagi, podejmowania ryzyka.

**UKŁAD ODDECHOWY** – przeciwwskazane są zawody wymagające pracy w niekorzystnym środowisku, np. zapyleniu, wymagającym kontaktu z odczynnikami, związkami chemicznymi, tworzywami sztucznymi.

- **UCZNIOWIE Z PRZEWLEKŁYM ZAPALENIEM OSKRZELI** – głównym przeciwwskazaniem są zawody wymagające pracy w zanieczyszczonym środowisku, narażające na kontakt z gazami drażniącymi, odczynnikami chemicznymi, pyłami.
- **UCZNIOWIE Z ASTMĄ OSKRZELOWĄ** – ciężkie postacie uniemożliwiają pracę wymagającą jakiegokolwiek wysiłku fizycznego, również związane ze stresem czy napięciem; jeśli astma ma zdiagnozowane podłoże alergiczne – przeciwwskazane są zawody narażające na kontakt z określonym alergenem,
- **UCZNIOWIE Z GRUŻLICĄ PŁUC** – przeciwwskazana jest praca fizyczna, w trudnych warunkach klimatycznych, narażająca na kontakt z czynnikami chemicznymi, pyłami, ale też wymagająca stałych kontaktów z innymi ludźmi, ponadto przy produkcji żywności.

## UKŁAD KRAŻENIA

- **UCZEŃ Z WADAMI SERCA, UCZEŃ Z ZABURZENIAMI RYTMU SERCA, UCZEŃ Z NADCIŚNIENIEM TĘTNICZYM** – często ma skłonności do omdleń, zawroty głowy, bóle w klatce piersiowej, czuje zmęczenie: przeciwwskazane są zatem zawody wymagające pracy fizycznej, ciągłego przemieszczania się, również w kontakcie z prądem elektrycznym, w trudnych warunkach klimatycznych, w wysokiej temperaturze, w stresie,
- **UCZEŃ Z TZW. SZMERAMI** – jeśli szmery towarzyszą rozwojowi i wraz z nim ustępują – nie determinują wyboru zawodu; jeśli jednak są to tzw. szmery skurczowe – po dokonaniu pełnej diagnostyki kardiologicznej należy ocenić możliwości i zagrożenia związane z wyborem określonego zawodu,
- **UCZEŃ Z HEMOFILIĄ** (skazą krwotoczną) – nie może wykonywać wszelkich zawodów wymagających pracy fizycznej, zwłaszcza tej narażającej na różnego typu urazy,
- **UCZEŃ Z ŻYLAKAMI KOŃCZYN DOLNYCH** – przeciwwskazane są zawody wymagające długotrwałej pozycji stojącej lub siedzącej bez możliwości jej zmiany, ponadto zawody wymagające chodzenia po nierównej powierzchni i schodach oraz wymagające dźwigania.

## UKŁAD MOCZOWY

- **UCZEŃ Z PRZEWLEKŁYMI STANAMI ZAPALNYMI NEREK I PĘCHERZA MOCZOWEGO**
- **UCZEŃ Z REFLUKSEM (ODPŁYWEM WSTECZNYM PĘCHERZOWO-MOCZOWYM)**
- **UCZEŃ Z KAMICĄ NERKOWĄ**
- **UCZEŃ Z ZESPOŁEM NERCZYCOWYM**
- **UCZEŃ Z NIEWYDOLNOŚCIĄ NEREK:**

w/w schorzenia uniemożliwiają wykonywanie pracy fizycznej, zwłaszcza wymagającej dźwigania, pracy tylko w pozycji stojącej, pracy w terenie, w zmiennych warunkach atmosferycznych, w stałe niskich temperaturach, a także w kontakcie z substancjami toksycznymi czy drażniącymi.

## CHOROBY TKANKI ŁĄCZNEJ

- **UCZEŃ Z CHOROBA REUMATYCZNĄ** (bóle i obrzęki stawów, zaburzenia pracy mięśnia sercowego, zmiany w układzie nerwowym pod postacią mimowolnych ruchów głowy, rąk), **UCZEŃ Z MŁODZIĘCZYM REUMATOIDALNYM ZAPALENIEM STAWÓW** (sztywność stawów, gorączka, często wysypka na klatce piersiowej i udach):

uczeń nie może wykonywać zawodów wymagających pracy fizycznej, podnoszenia, dźwigania, pracy w zmiennych warunkach atmosferycznych, na wysokości, pod ziemią, w kontakcie z substancjami drażniącymi czy toksycznymi, a także pracy wymagającej dużej precyzji i koncentracji na szczegółach.

#### UKŁAD DOKREWNY (ENDOKRYNOLOGICZNY)

- **UCZEŃ Z NIEDOBORAMI WZROSTOWYMI (NISKOROSŁOŚCIĄ)** – przeciwwskazane są zawody wymagające pracy fizycznej,
- **UCZEŃ Z NADMIERNYM WZROSTEM (GIGANTYZMEM)** – przeciwwskazane są zawody wymagające obsługi maszyn i urządzeń, pracy na wysokości, na rusztowaniach,
- **UCZEŃ Z NIEDOBOREM WAGI** – nie może wykonywać pracy wymagającej dużej wydolności fizycznej, dużej odporności psychicznej, w zmiennych warunkach klimatycznych; jeśli niedobór wagi jest efektem choroby – przeciwwskazania zależą od jej rodzaju,
- **UCZEŃ Z NADWAGĄ** – nie może wykonywać pracy na wysokości, ponadto pracy wymagającej szybkiego tempa i precyzji, a także pracy w przemyśle spożywczym: przetwórstwie, cukiernictwie, piekarstwie,
- **UCZEŃ Z CUKRZYCĄ** – przeciwwskazane są zawody wymagające wysiłku fizycznego, pracy na wysokości, pracy pod ziemią, w zmiennych i trudnych warunkach klimatycznych, ponadto w środowisku stresogennym.

**CHOROBY SKÓRY** – przeciwwskazane są zawody wymagające częstych kontaktów z innymi, reprezentacyjności, ponadto zawody wymagające kontaktu z czynnikami chemicznymi, olejami, smarami, substancjami toksycznymi, z wszelkimi potencjalnymi alergenami.

**CHOROBY O PODŁOŻU ALERGICZNYM** – przeciwwskazania są uzależnione od alergenu: uczeń powinien unikać zawodów, w których może być narażony na kontakt z danym alergenem.

- **UCZEŃ Z ZABURZENIAMI ZMYŚŁU DOTYKU** – nie może wykonywać zawodów polegających na obsłudze urządzeń, pracach montażowych
- **UCZEŃ Z NADMIERNĄ POTLIWOŚCIĄ RĄK** – nie może wykonywać zawodów opierających się na kontakcie z innymi w kontekście zabiegów pielęgnacyjnych, leczniczych, kosmetycznych, a także zawodów narażających na kontakt z prądem elektrycznym, wymagających ręcznej obsługi urządzeń,
- **UCZEŃ Z NADMIERNĄ SUCHOŚCIĄ SKÓRY** – również dyskwalifikuje w zawodach wymagających bezpośredniego kontaktu z innymi (j.w), a także montażu drobnych elementów.

#### UKŁAD POKARMOWY

- **UCZEŃ Z CHOROBAMI WĄTROBY** – m.in. wirusowe zapalenie wątroby (typu B, C, D) stanowi przeciwwskazanie do zawodów wymagających wysiłku fizycznego, kontaktów z materiałem biologicznym (zawody medyczne),

zawodów gastronomicznych, ponadto kontaktu z czynnikami chemicznymi, toksycznymi,

- **UCZEŃ Z CHOROBA WRZODOWĄ ŻOŁĄDKA** – nie może wykonywać zawodów wymagających ciężkiej pracy fizycznej, kontaktu z substancjami toksycznymi, zawodów gastronomicznych, a także narażających na stres.

#### **Opracowanie:**

(na podst. G. Sołtysińska „ABC doradcy zawodowego. Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych. Materiały dla szkolnego doradcy zawodowego”, KOWEŻiU, Warszawa 2010)

Irena Świerżewska